

Nr 203.

Av herr **Holmdahl m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, angående sjöförsvarets ordnande.*

Lika viktig som en väl ordnad rekognoscering är för krigföringen till lands, lika nödvändig är under krigsoperationer till sjöss en effektiv spaningstjänst. Många avgörande nederlag hava i gångna tider, icke minst under senaste sjökrig, drabbat de flottor, som icke sökt och erhållit tillbörlig kännning med fienden. Och särskilt för en liten marin som vår med stort verksamhetsområde och strängt begränsade resurser är det av utomordentlig vikt att kunna stödja sina operationer på tillförlitliga uppgifter om fiendens åtgärder.

Redan på segelflottornas tid gällde att för spaningstjänsten förfoga över snabbseglande kryssare, vilka därför i regel vid sidan av linjeskeppen till stort antal ingingo i sjöstyrkorna. 1880 års s. k. certkommitté, som i vårt land hade att förmedla övergången från den seglande krigsflottan till de sjögående pansarbåtarna, framhöll behovet av snabbgående rekognosceringsfartyg för sjöstyrkor av den nya sammansättningen. Ekonomiska skäl nödvändiggjorde emellertid att räkna på de sjögående pansarbåtarna för rekognosceringstjänsten till sjöss, under det att torpedbåtarna skulle sköta densamma i skärgården och det närmaste havsbandet, varförutom en del av kunskapandet ansågs kunna överlätas åt för ändamålet förhyrda handelsångare.

För 1892 års sjökrigsmaterielkommitté stod det klart, att pansarbåtarna voro olämpliga för kunskapandet till sjöss; och icke heller kunde enligt kommitténs mening torpedbåtarna tillfredsställa anspråken på självständig rekognosceringstjänst i övrigt. Två olika slag av fartyg för nämnda tjänst ansågs behöfliga, nämligen kryssare för den yttre bevakningen och jagare

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 4 saml. 81 häft. (Nr 203.)

för den inre; man enades likväl av ekonomiska skäl om ett mellanting mellan dem båda, torpedkryssaren; och 5 sådana tillfördes sedermera vår flotta.

I slutet av 1890-talet blev frågan om anskaffandet av fartyg, bättre än torpedkryssarna lämpade för spaningstjänsten, åter aktuell. Marinens myndigheter verkställde vidlyftiga utredningar, av vilka framgick, att två skilda slag av kryssare, en pansrad och en opansrad, vore behöfliga. Då emellertid en sammanjämkning av typerna av många skäl ansågs böra ske, gavs pansarkryssaren företrädet, »så mycket mer som genom antagande av en jagartyp fartyg kunde erhållas, vilka åtminstone under goda väderleksförhållanden i och för spaningstjänsten skulle kunna i någon mån ersätta pansardäckskryssaren».

På grundvalen av dessa utredningar byggdes »Fylgia»; medel till vår första jagare hade redan beviljats av 1901 års riksdag.

Sedermera vid olika tillfällen av marinmyndigheterna gjorda framställningar om medel till fortsatt byggande av pansarkryssare föranledde icke begäran om anslag hos riksdagen.

I sitt förslag till försvarsväsendets stärkande den 18 oktober 1906 angav chefen för flottans stab, att ett pansarfartyg, som uppfyllde de fordringar, vilka av nämnde chef ansetts böra ställas på våra 1:a klass pansarbåtar, komme att besitta flera av pansarkryssarens egenskaper och sålunda kunde utföra en pansarkryssares tjänst, varigenom särskild pansarkryssartyp för oss tillsvidare skulle bliva obehöflig. I stället föreslogo cheferna för generalstaben och flottans stab anskaffandet av torpedkryssare av väsentligt starkare typ än den senast antagna.

1906 års sjökrigsmaterielsakkunnige ansågo att med bibehållande av den för sina uppgifter väl lämpade jagartypen vid sidan av denna borde införas en fartygstyp, som vore i stånd att dels självständigt utföra spaningsuppgifter, dels utgöra stöd för jagaren vid spaning. Ett dylikt fartyg beräknades kosta omkring 2,5 miljoner kronor.

1907 års försvarskommitté erkände betydelsen av en effektiv spaningstjänst till sjöss, men fann att anskaffning av särskilda spaningsfartyg icke kunde ske inom de belopp, vilka kommittén ansett vara att under den närmaste tiden påräkna för nybyggnad av krigsfartygsmateriel; det bleve därför nödvändigt att, intill dess medel för anskaffning av nya torpedkryssare (spanare) kunde beredas, anförtro spaningstjänsten åt jagarna med stöd av förefintliga artillerifartyg.

I den i statsverkspropositionen befintliga nybyggnadsplanen har an-

skaffning av spaningsfartyg icke upptagits vare sig för den närmaste 5-årsperioden eller under den därpå följande tiden. Emellertid är det tydligt, att kustflottans nuvarande för spaningstjänst avsedda fartyg (»Fylgia» och torpedkryssarna) måste, då de icke längre äro tjänstbara i kustflottan, på något sätt ersättas och att medel härför bör åtminstone i den del av planen, som ligger efter den närmaste perioden, beräknas. Det är uppenbart, att när antalet i kustflottan ingående pansarbåtar efter hand minskas, blir behovet av spaningsfartyg så mycket större, ty under sådant förhållande blir det näppeligen möjligt att avse pansarbåtar för ifrågavarande tjänst. Dessutom synes risken av att betjäna sig av så dyrbara, men ändock ej tillräckligt snabbgående fartyg vara ett fullgiltigt hinder för pansarbåtarnas användande såsom spaningsfartyg — annat än i undantagsfall.

För spaningen till sjöss lämpade fartyg måste besitta en fart jämbördig med farten hos fiendens snabbaste fartyg, stor aktionsradie, artilleribestyrkning överlägsen främmande jagares, torpeder åtminstone jämnställda med jagarnas, utrustning för offensiv minering samt gniststation med stor räckvidd. Dylika spanare hava stora möjligheter att verkställa snabba rekognosceringar och att hastigt erhålla kännning med fienden, att skyndsamt lämna egen styrka meddelande om fienden och hans sannolika avsikter samt att förhindra eller åtminstone osäkergöra fiendens spaning. Genom sitt artilleri kunna de hålla främmande jagare och småfartyg på avstånd, torpederna utgöra vapen mot större motståndare och genom minorna kunna farleder spärras eller fienden hindras att befara vissa områden, vilket icke minst under och efter strid kan vara av största betydelse.

Våra nuvarande torpedkryssare av 20 år gammal typ motsvara alls icke de krav, som numera måste uppställas på effektiva spanare; på grund av sin ringa fart lämpa de sig föga för spaningstjänst. Våra jagare hava, såsom av det föregående framgått, aldrig varit avsedda att ensamma bestrida spaningstjänsten till sjöss. I själva verket lämpa de sig härför vida mindre nu än för 10 år sedan, ty under mellantiden hava grannarnas jagare växt icke blott i stridsvärde utan än mera i antal. För sitt deltagande i spaningstjänsten kräva de därför stöd av kraftigare fartyg. Skulle emellertid denna viktiga gren av tjänsten helt övertagas av jagarna, då måste det i planen upptagna antalet sådana fartyg inför denna vidgade användning betecknas såsom alltför ringa. Ty dessa fartyg skola dessutom ersätta torpedbåtarna i kustflottan, vilket redan det innebär, att *antalet* för ren torpedtjänst avsedda sjödugliga fartyg med torpedbåtarnas småningom skeende frånskiljande kommer att i mycket hög grad minskas.

Ehuru flygbåtar under dager och goda väderleksförhållanden kunna biträda vid spaningstjänsten såväl till sjöss som i skärgård, lämpa de sig likväl ej härför under mörker och i dåligt väder. Därtill sakna de anordningar för upprätthållandet av oavbruten kommunikation med flottan, vilket, jämte nyssnämnda begränsningar för användningen, förringar deras värde. Då emellertid flygbåtar äro billiga och vid många tillfällen böra kunna vara till god nytta, är det lämpligt att sådana tillföras vår flotta.

Även om för närvarande på grund av nödvändigheten att i första hand tillgodose pansarbåts- och undervattensförsvaret inga åtgärder kunna vidtagas för att tillföra flottan de så synnerligen väl behöfliga spaningsfartygen, bör planen, för att giva en tillförlitlig bild av vad som redan nu kan förutses i fortsättningen med nödvändighet behövas, upptaga åtminstone 4 spanare. Personal- och kostnadsberäkningar härför torde på anmodan få tillhandahållas vederbörande utskott.

Med stöd av vad ovan blivit anfört få vi därför, i anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 60, vördsamt hemställa, att riksdagen måtte besluta,

att i fartygsbyggnadsplanen för flottan skall upptagas jämväl lämpligt antal för spaningstjänsten till sjöss särskilt lämpade fartyg.

Stockholm den 6 juni 1914.

Otto Holmdahl.

Karl Hildebrand.

Vilh. Lundström.